

การปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นำชุมชน: ศึกษากรณีอำเภออุทัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา¹

เจียรนัยตร์ จันทร์สุวรรณ²
ดร.วีระยุทธ พรพจน์ธนา³
ดร.ประกาย ชื่นจิตร⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นำชุมชน: ศึกษากรณีอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและ 2) เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นำชุมชน: ศึกษากรณีอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามให้กับกำนันผู้ใหญ่บ้านอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 107 คน การศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาเชิงปริมาณ

ผลการศึกษาพบว่า การปฏิบัติธรรมาภิบาลของผู้นำชุมชนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลประกอบด้วย ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบและด้านหลักความคุ้มค่า พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นำชุมชน พบว่า เพศ อายุ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันมีการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกัน ส่วนสถานภาพและระดับการศึกษาต่างก็มีการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลไม่แตกต่างกัน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

¹ บทความเรียบเรียงจากการศึกษาอิสระเรื่อง “การปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นำชุมชน: ศึกษากรณีอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาคือ ดร.วีระยุทธ พรพจน์ธนา

² นักศึกษาปริญญาโท โครงการหลักสูตรมหาบัณฑิต (สาขาผู้นำภาครัฐและภาคเอกชน) คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ อาจารย์ กลุ่มวิชาการรัฐกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

⁴ อาจารย์ กลุ่มวิชาการรัฐกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

หลักธรรมาภิบาลเป็นมิติของกระบวนการทัศน์ใหม่ในการบริหารงานภาครัฐ โดยเน้นบทบาทของผู้นำภาครัฐจัดบริการให้มีคุณภาพสูงตามที่ประชาชนต้องการ สนับสนุนให้เกิดความอิสระในการบริหารงานแต่ละระดับมากขึ้น มีการบริหารงานอย่างโปร่งใส มีคุณภาพ ระบบธรรมาภิบาลจึงเป็นหัวใจสำคัญยิ่งของทุกองค์กรและต้องมีการตรวจสอบได้และอธิบายได้ ทุกขั้นตอน

จากแนวทางของรัฐในการนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในการพัฒนาประเทศข้างต้น ส่งผลให้ทุกหน่วยงานของภาครัฐและภาคเอกชนให้ความสำคัญและยึดถือหลักธรรมาภิบาลเป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการหน่วยงานมากขึ้น รวมทั้งผู้นำชุมชนควรนำหลักหลักการบริหารจัดการกิจการบ้านเมืองที่ดีหรือธรรมาภิบาล 6 ประการคือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า เพื่อให้ชุมชนที่ตนเองรับผิดชอบเกิดความสงบและประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ

ภาวะผู้นำ คือ ศิลปะหรือความสามารถของบุคคลหนึ่งที่จะจูงใจหรือใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นผู้ร่วมงานหรือผู้ได้บังคับบัญชา ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยความสะดวก โดยใช้กระบวนการสื่อความหมายหรือการติดต่อกันและกันให้ร่วมใจกับตนดำเนินการจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ (กิติ ดยัคคานนท์ อ้างถึงใน ทรงศักดิ์ ทิศจอง, 2553, หน้า 10) ผู้นำจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาในระดับต่าง ๆ การพัฒนาในระดับชุมชนก็เช่นเดียวกัน ถ้ามีผู้นำมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์สามารถใช้คุณสมบัติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำในพื้นที่ซึ่งเป็นสถาบันที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาโดยตลอด โดยเป็นผู้ช่วยเหลือทางราชการในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชนในตำบลหมู่บ้านและเป็นผู้แทนประชาชนในตำบลหมู่บ้านในการติดต่อกับภาคส่วนต่าง ๆ กำนันผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นเสมือนกลไกที่สำคัญของการปกครองในส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้มีส่วนรับผิดชอบโดยตรง กำนันผู้ใหญ่บ้านจึงถือเป็นตัวแทนของกระทรวงมหาดไทยในการเป็นผู้นำตำบลหมู่บ้านที่มีบทบาทสำคัญในการประสานประชาชนในพื้นที่ให้เกิดความรัก ความสามัคคีสร้างความเป็นเอกภาพและส่งเสริมความกินดีอยู่ดีให้กับคนในชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ดีจึงควรปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อทำให้ประชาชนในชุมชนเกิดความเชื่อมั่นและช่วยสร้างความสุขหรือความสำเร็จให้เกิดขึ้นทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งปลัดอำเภออุทัยและเรื่องนี้ยังไม่เคยมีการศึกษามาก่อนจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่องการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นำชุมชน: ศึกษากรณีอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อจะเป็นแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติงานของผู้นำชุมชนในอำเภออุทัยให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลและความโปร่งใส เป็นธรรมเพื่อให้การช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นำชุมชน: ศึกษากรณีอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นำชุมชน: ศึกษากรณีอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ เรื่อง การปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นำชุมชน: ศึกษากรณีอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัย ดังนี้

- การปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นำชุมชน ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาเฉพาะ ผู้นำชุมชนอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ กำนันและผู้ใหญ่บ้านอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 107 คน

4. ขอบเขตระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินงานระหว่างเดือนธันวาคม 2561 – กุมภาพันธ์ 2562

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นำชุมชน: ศึกษากรณีอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. ทำให้ทราบถึงผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นำชุมชน: ศึกษากรณีอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล

ธนาคารโลก (2541 อ้างถึงใน สมจิต กันชะยา, 2552 หน้า 11) ได้ให้ความหมายว่า ธรรมาภิบาลเป็นลักษณะและวิถีทางของการที่มีการใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อจัดการงานของบ้านเมือง โดยเฉพาะการจัดงานทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพื่อการพัฒนา โดยนับของธนาคารโลก (World Bank) เป็นการชี้ให้เห็นความสำคัญของการมีธรรมาภิบาลเพื่อช่วยในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้ รัฐบาลสามารถให้บริการที่มีประสิทธิภาพ มีระบบที่ยุติธรรม มีกระบวนการกฎหมาย

ที่อิสระ ที่ทำให้มีการดำเนินการให้เป็นไปตามสัญญา อีกทั้งระบบราชการ ฝ่ายนิติบัญญัติและสื่อที่มีความโปร่งใส รับผิดชอบและตรวจสอบได้

ชัยอนันต์ สุเมธวิจิตร (2541 อ้างถึงใน วราพร อินทร์ภู, 2551 หน้า 12) ได้ให้ความหมายของธรรมาภิบาลว่า การที่กลไกของรัฐทั้งการเมืองและการบริหาร มีความแข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพ สะอาด โปร่งใส และรับผิดชอบต่อเป็นการให้ความสำคัญกับภาครัฐและรัฐบาลเป็นด้านหลัก

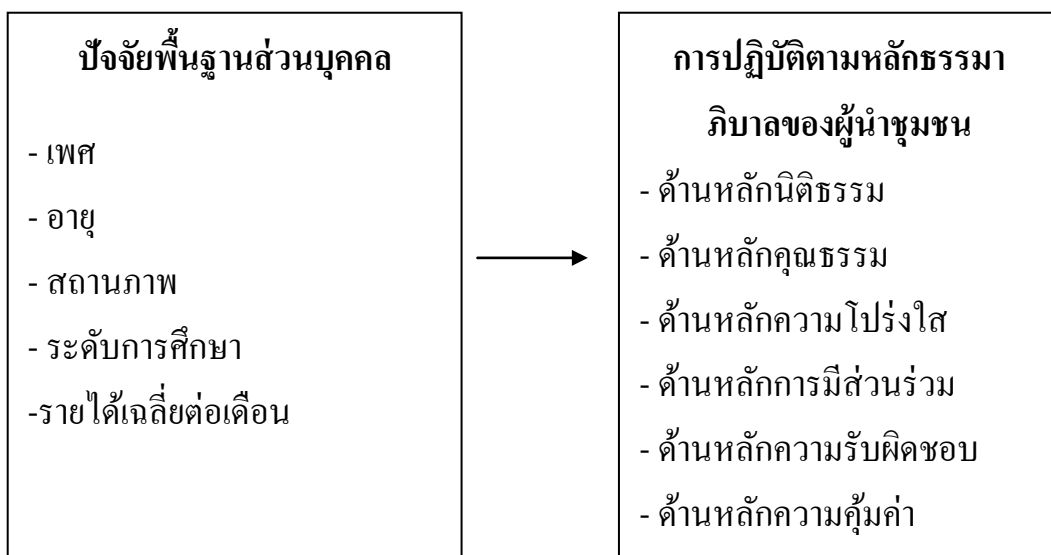
ธีรยุทธ บุญมี (2541 อ้างถึงใน ค.ต.กิตตินันท์ มณีศรี, 2556 หน้า 10) ชี้ว่าธรรมาภิบาลเป็นกระบวนการความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างภาครัฐ สังคม และประชาชน ทำให้การบริหารราชการแผ่นดินมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีความร่วมมือของฝ่ายที่เกี่ยวข้องซึ่งกระบวนการนี้จะก่อให้เกิดความเป็นธรรม ความโปร่งใส ความยุติธรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนดีในการที่สร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทยนั้น เสนอให้มีการปฏิรูป 4 ส่วน คือ ปฏิรูปภาคราชการ ภาครัฐกิจ ภาคเศรษฐกิจ ภาคสังคม และปฏิรูปกฎหมายให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบโดยสื่อสารมวลชนและนักวิชาการ

ธรรมาภิบาล หมายถึง หลักการบริหารจัดการที่ดี อันเกี่ยวข้องกับนโยบายของส่วนราชการ และพฤติกรรมของบุคลากรในองค์กร สำหรับรัฐบาลไทย ได้วางหลักของการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีไว้ว่า หลักการ 6 ประการ ได้แก่ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบต่อและ 6) หลักความคุ้มค่า

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

วิธีการดำเนินการศึกษา

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัย ดังนี้

1.1 การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) เป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ การทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง หนังสือ เอกสาร บทความ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบการวิจัยในครั้งนี้

1.2 จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงสำรวจ (Survey Research) จากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามให้กับกำนันผู้ใหญ่บ้านอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นผู้ตอบแบบสอบถามเองและทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมจากแบบสอบถาม ตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนของข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์ทุกฉบับแล้วนำข้อมูลเหล่านั้นไปประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติเชิงพรรณนา จะใช้ค่าสถิติประเภทร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนในการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นำชุมชน: ศึกษากรณีอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลใช้วิธีการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (Compare Mean)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

การปฏิบัติธรรมาภิบาลของผู้นำชุมชนประกอบด้วย ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบและด้านหลักความคุ้มค่า พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นำชุมชน พบว่า เพศ อายุ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันมีการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกัน ส่วนสถานภาพและระดับการศึกษาต่างกันมีการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้

- ด้านหลักนิติธรรม ผู้นำชุมชนควรรักษาความสงบสุข ช่วยป้องกันทุกข์ของประชาชนในชุมชนของตนตามสมควรและสามารถทำได้
- ด้านหลักคุณธรรม ผู้นำชุมชนควรส่งเสริมให้ประชาชนพัฒนาตนเองด้วยหลักคุณธรรม
- ด้านหลักความโปร่งใส ผู้นำชุมชนควรปฏิบัติหน้าที่ตามขั้นตอนและระยะเวลาที่กำหนด
- ด้านหลักการมีส่วนร่วม ผู้นำชุมชนควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมฟังการประชุมของชุมชน

- ด้านหลักความรับผิดชอบ ผู้นำชุมชนควรมีการตรวจสอบข้อร้องเรียนและรายงานให้ผู้
ร้องเรียนทราบอย่างรวดเร็ว

- ด้านหลักความคุ้มค่า ผู้นำชุมชนควรมีการดำเนินงานต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติหลักธรรมาภิบาลของผู้นำชุมชนในอำเภอใกล้เคียง

- ควรมีการศึกษาการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นำชุมชน: ศึกษากรณีอำเภออุทัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

กิตตินันท์ มณีศรี. (2556). *ธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงานของตำรวจตรวจคนเข้าเมืองจังหวัด
ระนอง*. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานทั่วไป,
มหาวิทยาลัยบูรพา.

ทรงศักดิ์ ทีคอโงน. (2553). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลเมืองสกลนคร อำเภอเมือง
จังหวัดสกลนคร*. รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วราพร อินทร์ภู. (2551). *การปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลในองค์การบริหารส่วนตำบลใน
เขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก*. รายงานการศึกษาอิสระ
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สมชิต กันธะยา. (2552). *การปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล
ในเขตอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ในมุมมองของประชาชน*. รายงานการศึกษาอิสระ
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.